

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนบ้านถ่อนนาลับในจังหวัดอุดรธานี

Farmers' participation in the sufficiency economy community prototype project of ban ton na lub in udon thani province

พิสิทธ์ รัตนะ^{1*}, ภรณ์ ต่างวิวัฒน์¹ และบำเพ็ญ เขียวหวาน¹

Pisit Rattana^{1*}, Paranee Tangwiwat¹ and Bumpen Keowan¹

บทคัดย่อ: วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การดำเนินงานของโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนาลับ 2) สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนาลับ 3) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนาลับ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนาลับ ประชากรที่ศึกษาคือเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนาลับ โดยใช้วิธีวิจัยแบบ Mixed Methods ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยจับฉลากจากบัญชีรายชื่อในทะเบียนเกษตรกร สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ปี 2557 จำนวน 128 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และส่วนเบี่ยงเบน และสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 ราย ผลการวิจัยพบว่า (1) โครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนาลับ เกิดจากการที่ชุมชนได้เริ่มคิด ค้นกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น และภาวะผู้นำ เป็นตัวขับเคลื่อนทำให้เกิดกิจกรรม และสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างประสบความสำเร็จ (2) เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 44.44 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 39.1% มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4.52 คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ย 2.78 คน เกษตรกร 75.0 % กู้ยืมเงินจากกลุ่มธนาคารชุมชน (3) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการวางแผน และการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการวางแผน การวางแผนอยู่ในระดับน้อย การดำเนินกิจกรรม การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับน้อยที่สุด

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, เศรษฐกิจพอเพียง, ชุมชนต้นแบบ, บ้านถ่อนนาลับ

ABSTRACT: The objectives of this research were to study 1) operations of the Sufficiency Economy Community Prototype Project of Ban Ton Na Lub 2) the underlying economic and social conditions of farmers in the Sufficiency Economy Community Prototype Project of Ban Ton Na Lub 3) farmers' participation in the Sufficiency Economy Community Prototype Project of Ban Ton Na Lub 4) problems and suggestions regarding farmers' participation in the Sufficiency Economy Community Prototype Project of Ban Ton Na Lub. The population was farmers participating in the Sufficiency Economy communities Prototype Project of Ban Thon Na Lub. Using Mixed Methods Research by Simple random sampling was selected from list of farmers' registration of the Office of Agriculture, Ban Dung

¹ หลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

The Requirements for the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and development School of Agriculture and Cooperatives Sukhothai Thammathirat Open University

* Corresponding author: pisitrattana@gmail.com

District, Udon Thani Province in the year 2014. Structured Interview form was used for data collection. Statistics used included frequency, percentage, mean, maximum value, minimum value, standard deviation and focus group discussion. There were 10 key informants Research findings: (1) The Sufficiency Economy Community Prototype Project of Ban Ton Na Lub had started from community members looking for activity to solve problems encountered by community members' participation. Under community's tradition, culture, firm kinship system as well as leadership, the activity was thus driven and successfully kept ongoing. (2) The average age of farmers was 44.44 and 39.1% of them completed lower secondary school level. The average number of their family member was 4.52 persons. The average number of earning family member was 2.78 persons. 75% of them applied loan from community's bank group. (3) Farmers 'participation in planning, monitor and evaluation was found in medium level while their participation in activity operation and receiving benefit was at high level. (4) Overall of their problems and suggestions regarding farmers' participation was at low level while activity operation, receiving benefit, monitor and evaluation were at the lowest level.

Keywords: Participation, Sufficiency Economy, Community Prototype Project, Ban Ton Na Lub

บทนำ

บ้านถ่อนนาลับ หมู่ที่ 1 ตำบลถ่อนนาลับ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี เป็นชุมชนที่มีปัญหารายได้จากอาชีพหลักค่อนข้างต่ำเนื่องจากผลผลิตต่อไร่ในการผลิตข้าวนาปียังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ความผันผวนของราคาผลผลิตและต้นทุนการผลิตสูง สภาพดินเสื่อมโทรมและบางปีประสบปัญหาอุทกภัยในฤดูฝนเนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ของชุมชนเป็นที่น้ำท่วมถึงเป็นส่วนใหญ่ สำหรับพื้นที่การผลิตข้าวนาปรัง จะประสบปัญหาปริมาณน้ำไม่เพียงพอในฤดูแล้ง ด้านค่าใช้จ่ายจะมีปัญหาค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพที่สูงเนื่องจากการบริโภคนิยมตามเศรษฐกิจกระแสหลักทำให้เกิดปัญหาหนี้สินตามมา คนในชุมชนต้องอพยพแรงงานไปรับจ้างต่างถิ่น เกิดปัญหาขาดความอบอุ่นในครอบครัว

จากความทุกข์ยากและเผชิญกับปัญหาต่างๆ ทำให้คนในชุมชนและผู้นำชุมชนเห็นร่วมกันในการที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อความอยู่รอด จนทำให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความรักสมัครสมานสามัคคีในชุมชนโดยการน้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ มาเป็นแนวทาง จนประสบผลสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นแบบอย่างที่ดีกับหมู่บ้านอื่นๆ ดังนั้นบ้านถ่อนนาลับจึง เป็นชุมชนที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดอุดรธานี คัด

เลือกให้เข้าร่วมโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในปี พ.ศ.2549 และได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เรื่อยมา ตั้งแต่ชุมชนขั้นที่ 1 (ระดับพึ่งพาตนเอง) ชุมชนขั้นที่ 2 (ระดับพึ่งพาซึ่งกันและกัน) และชุมชนขั้นที่ 3 (ระดับเชื่อมโยงเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน) อีกทั้งยังสามารถพัฒนา เป็นศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ธ.ก.ส.ที่ได้มาตรฐาน และผู้นำชุมชนได้รับ รางวัลชนะเลิศถ้วยพระราชทานประเภทประชาชนทั่วไปในการประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการเฉลิมพระเกียรติ “๘๐ พรรษา ปวงประชาสุขสันต์” (แผนแม่บทชุมชนบ้านถ่อนนาลับ 2553/54) จากความรักความสามัคคีของคนในชุมชนและการร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยน้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ มาเป็นแนวทางพึ่งตนเองจนเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ เป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนถ่อนนาลับ

โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษา (1) การดำเนินงานของโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนาลับ (2) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนาลับ (3) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนาลับ (4) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนาลับ

วิธีการศึกษา

การจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยผู้นำหมู่บ้าน ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน และคณะกรรมการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนา ตำบล รวม 10 คน เพื่อทราบผลการดำเนินงานการมีส่วนร่วมในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านถ่อนนา ตำบล ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนา ตำบล ตำบลถ่อนนา ตำบล อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี จากบัญชีรายชื่อในทะเบียนเกษตรกรสำนักงานเกษตรอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ปี พ.ศ. 2557 จำนวน 188 ครัวเรือน ละ 1 คน ดังนั้น ประชากรที่ศึกษาทั้งหมดจำนวน 188 คนโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 128 คน คิดเป็น 68.08% ของประชากรทั้งหมด ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยการจับฉลาก มีการทดสอบความเชื่อมั่นโดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปขอความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์โครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง คือ ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงาน ธ.ก.ส.จังหวัดอุดรธานี เพื่อตรวจสอบและขอคำแนะนำเพื่อการปรับปรุงแก้ไข แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบโดยใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่บ้านถ่อนนา ตำบล อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 20 ราย ซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย 128 คน และดำเนินการจัดเก็บข้อมูลเดือน กรกฎาคม 2558 เพื่อนำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ส่วนที่ 2 โดยใช้แนวทางการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องภายในของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลที่ได้ค่าสัมประสิทธิ์ตั้งแต่ 0.7 มิเช่นนั้นจะทำการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวก่อนทำการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมทดสอบผลใหม่จนกว่าจะได้ผลทดสอบตาม ผลที่ได้ค่าสัมประสิทธิ์ตั้งแต่ 0.88 ขึ้นไป การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาด้วยเครื่อง

คอมพิวเตอร์ โดยใช้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป กำหนดรหัสข้อมูลให้ค่าข้อมูลเป็นตัวเลข การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาต่างๆ ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการศึกษาและวิจารณ์

1. การดำเนินงานของโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง

จากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนา ตำบล ของ ธ.ก.ส. โดยมีผู้นำหมู่บ้าน ผู้อาวุโส และคณะกรรมการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนา ตำบล รวม 10 คน พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนา ตำบล จากการรื้อฟื้นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชุมชน ผลที่เกิดขึ้นแบ่งออกได้ 4 ด้านดังนี้

1.1 ด้านเศรษฐกิจ

มีการบริหารจัดการเงินทุนโดยชุมชนและมีการส่งเสริมการออมเงินของชุมชนเพิ่มมากขึ้น จากการมีส่วนร่วมในบริหารจัดการส่งเสริมการออมและจัดการเงินของชุมชนก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้พัฒนาไปสู่กลุ่มออมทรัพย์ซึ่งมีสมาชิกเริ่มแรกจำนวน 53 ครัวเรือน จากแผนชุมชนที่ชุมชนร่วมกันวางยุทธศาสตร์จัดการทุนของตนเองอย่างเป็นระบบจึงได้ร่วมกันจัดตั้ง "กลุ่มธนาคารชุมชน" ขึ้น กลุ่มธนาคารชุมชน ได้เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2548 มีผู้ถือหุ้นครั้งแรก 66 ราย มีทุนจำนวน 89,900 บาท เปิดบริการระหว่างวันจันทร์-วันเสาร์ ดำเนินการรับฝากถอนเงิน มีการจ่ายเงินกู้ในรูปแบบกลุ่มอาชีพเท่านั้น ไม่จ่ายเงินกู้เป็นรายคน สมาชิกมีการถือหุ้นเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของธนาคารชุมชน สิ้นปีมีผลกำไรจะมีการจ่ายปันผลให้กับสมาชิกตามหุ้นที่ถือ ปัจจุบันมีสมาชิกผู้ถือหุ้น 697 คน มีทุนจำนวน 1,433,740 บาท มีสมาชิกที่ฝากเงิน

773 คน จำนวนเงินฝาก 9,741,490 บาท โดยมีนายแสนหมั่น อินทไธยา เป็นผู้จัดการธนาคาร

1.2 ด้านสังคม

ชุมชนมีองค์ความรู้จากการทำแผนพัฒนาชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกันวิเคราะห์ เสนอแนะแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น มีกระบวนการบริหารจัดการกลุ่มที่เข้มแข็ง มีการจัดการสวัสดิการชุมชน เกิด แก่ เจ็บ ตาย ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ชุมชนให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตโดยการอนุรักษ์แหล่งน้ำซึ่งเป็นที่พักอาศัยและแหล่งอาหารของนกกกรรมชาติที่มีในชุมชนและอพยพถิ่นมาในช่วงฤดูหนาว มีการปลูกป่าและอนุรักษ์ป่าไม้โดยมีการจัดตั้งธนาคารต้นไม้ในชุมชนบ้านถ่อนนาฉบับโดยการสนับสนุนจาก ธ.ก.ส. โดยมี นายแสนหมั่น อินทไธยา เป็นผู้จัดการธนาคารต้นไม้ มีสมาชิก 30 ราย มีการวัดและสำรวจต้นไม้ของสมาชิกเพื่อจัดทำระบบและบันทึกจำนวนต้นไม้ของสมาชิกในระบบคอมพิวเตอร์

1.4 ด้านจริยธรรม

ผู้นำและคนในชุมชนกำหนดกฎ กติกาและคุณธรรม 5 ประการ พร้อมถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มีการจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้รับอย่างเป็นธรรม มีระบบการตรวจสอบ การดำเนินธุรกิจของชุมชนเป็นไปอย่างเปิดเผย เป็นหัวใจสำคัญยิ่งในการนำพาชุมชนบ้านถ่อนนาฉบับให้ก้าวไปสู่ความเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงคือการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

2. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

2.1 ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคมของเกษตรกร มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อาศัยอยู่ในชุมชนระหว่าง 21-40 ปี การมีตำแหน่งในชุมชน พบว่าเกษตรกร 75.80% ไม่มีตำแหน่งใน

ชุมชน และเกษตรกรเพียง 24.20% มีตำแหน่งในชุมชน โดย พบว่าเกษตรกร 12.5% เป็นกรรมการหมู่บ้าน 6.30% เป็นกรรมการกลุ่มธนาคารชุมชน 2.30% เป็นผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1.60% เท่ากัน เป็นคณะกรรมการกลุ่ม/สหกรณ์ และสมาชิก อบต. มีจำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือน 3-4 คน สมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้ 1-2 คน และสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่มีรายได้ 1-2 คน

2.2 ข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรอาชีพที่เป็นรายได้หลักของคนในชุมชนคือทำการเกษตร รองลงมา ค้าขาย/ทำธุรกิจ และอาชีพรับจ้าง อาชีพที่เป็นรายได้เสริมนอกเหนือจากรายได้หลัก เช่น ทำมุกประดับ ทำสวนผัก และทอผ้า เกษตรกรที่มีรายได้จากการเกษตรสูงสุด 55,000 บาท/เดือน ต่ำสุด 6,000 บาท/เดือน เฉลี่ย 25,764.06 บาท/เดือน เกษตรกรมีรายได้จากอาชีพเสริมสูงสุด 58,000 บาท/เดือน ต่ำสุด 4,500 บาท/เดือน เฉลี่ย 25,389.29 บาท/เดือน โดยภาพรวมเกษตรกรมีรายจ่ายรวมทั้งหมดของครัวเรือน ต่ำสุด 3,000 บาท/เดือน รายจ่ายรวมทั้งหมดของครัวเรือน สูงสุด 52,000 บาท/เดือน รายจ่ายรวมทั้งหมดของครัวเรือน เฉลี่ย 12,910.91 บาท/เดือน สภาพหนี้สินของครัวเรือน มีหนี้สินระหว่าง 90,000 – 120,000 โดยมีหนี้สินต่ำสุด 6,000 บาท สูงสุด 2,500,000 บาท ค่าเฉลี่ย 141,442 บาท แหล่งหนี้สินสำคัญ จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สหกรณ์การเกษตร กลุ่มธนาคารชุมชน และ ธนาคารพาณิชย์

3. การมีส่วนร่วมของเกษตรกร

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านถ่อนนาฉบับซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล โดยใช้คำถามที่มีลักษณะประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ มีส่วนร่วมมากที่สุด มีส่วนร่วมมาก มีส่วนร่วมปานกลาง มีส่วนร่วมน้อย และมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ดังนี้ (บุญชม, 2532)

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง มีส่วนร่วมน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง มีส่วนร่วมน้อย

คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง มีส่วนร่วมปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง มีส่วนร่วมมาก

คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง มีส่วนร่วมมากที่สุด

3.1 พบว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมในการวางแผนเกษตรกร (ร้อยละ 85.9 – 100) มีส่วนร่วมในการวางแผนทุกประเด็น โดยระดับมาก 6 ประเด็น ได้แก่ ร่วมกำหนดแผนสำรวจและเก็บข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน ($\bar{X}$ = 3.66) ร่วมสำรวจและเก็บข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน ($\bar{X}$ = 3.51) ร่วมหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ($\bar{X}$ = 3.74) ร่วมวางแผนแก้ไขปัญหาของชุมชน ($\bar{X}$ = 3.45) ร่วมกำหนดแผนสำรวจข้อมูลรายรับรายจ่ายของชุมชน ($\bar{X}$ = 3.55) ร่วมสำรวจข้อมูลรายรับรายจ่ายของชุมชน ($\bar{X}$ = 3.63) ในภาพรวมเกษตรกรมีส่วนร่วมในการวางแผนระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.38)

3.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเกษตรกร (ร้อยละ 76.6 – 95.3) มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทุกประเด็น โดยพบว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมระดับมาก 11 ประเด็น ได้แก่ ร่วมคัดเลือกสมาชิกเป็นกรรมการกลุ่มธนาคารชุมชน ($\bar{X}$ = 3.48) ร่วมคัดเลือกสมาชิกเป็นตัวแทนกลุ่มร้านค้าชุมชน ($\bar{X}$ = 3.49) ร่วมกิจกรรมงานต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น เทศกาลสงกรานต์ ลอยกระทง ($\bar{X}$ = 3.41) ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มธนาคารชุมชน ($\bar{X}$ = 3.92) ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มร้านค้าชุมชน ($\bar{X}$ = 3.75) ร่วมการประชุมของโครงการชุมชนต้นแบบฯ ที่จัดขึ้น ($\bar{X}$ = 3.71) ร่วมเป็นคณะกรรมการของกลุ่มที่ตั้งขึ้นในชุมชน เช่น กลุ่มข้าวอินทรีย์ กลุ่มธนาคารชุมชนฯ ($\bar{X}$ = 3.41) ร่วมประชุมในเวทีประชาคมที่ชุมชนจัดขึ้น ($\bar{X}$ = 3.41) ร่วมเข้ารับการอบรมโครงการส่งเสริมอาชีพ ($\bar{X}$ = 3.99) ร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่างๆ ของชุมชนเช่น โครงการ

ก่อสร้างถนน ศาลาเอนกประสงค์ชุมชน ($\bar{X}$ = 3.66) ร่วมทำความสะอาดสถานที่สาธารณะเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ($\bar{X}$ = 4.19) และในภาพรวมเกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.75)

3.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เกษตรกร (ร้อยละ 84.3 – 100) มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ทุกประเด็น โดยพบว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ระดับมาก 10 ประเด็น ได้แก่ ร่วมรับการปันผลสวัสดิการจากกลุ่มธนาคารชุมชน ($\bar{X}$ = 4.19) ร่วมรับการสงเคราะห์ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส ($\bar{X}$ = 3.56) ร่วมรับการปันผลจากการเป็นสมาชิก กลุ่มลดต้นทุนการผลิต เช่น กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มผลิตพันธุ์ข้าว ($\bar{X}$ = 3.66) ร่วมรับความประทับใจจากการจัดกิจกรรมประเพณีที่ชุมชนจัดขึ้น ($\bar{X}$ = 4.06) ร่วมรับความรู้จากโครงการส่งเสริมอาชีพในชุมชน ($\bar{X}$ = 4.01) ร่วมรับผลตอบแทนจากกองทุนในชุมชน ($\bar{X}$ = 4.08) ร่วมรับส่วนลดและการปันผลจากการรวมซื้อ รวมขาย ผ่านกลุ่มการผลิตในชุมชน ($\bar{X}$ = 4.04) ร่วมรับสวัสดิการจากกองทุนหมู่บ้าน ($\bar{X}$ = 4.10) ร่วมรับสวัสดิการจากกลุ่มออมวันละบาท ($\bar{X}$ = 4.04) ร่วมรับองค์ความรู้จากการดำเนินโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ชุมชน ($\bar{X}$ = 4.05) และในภาพรวมเกษตรกรมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.06)

3.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลเกษตรกร (ร้อยละ 82.0 – 93.8) มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลทุกประเด็น โดยพบว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ระดับมาก 8 ประเด็น ได้แก่ ร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มธนาคารชุมชน ($\bar{X}$ = 3.98) ร่วมติดตามการสงเคราะห์ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ($\bar{X}$ = 3.88) ร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มร้านค้าชุมชน ($\bar{X}$ = 3.76) ร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มลดต้นทุนการผลิต เช่น กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มผลิตพันธุ์ข้าว ($\bar{X}$ = 3.84) ร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการ กองทุนใด กองทุนหนึ่งที่มีในชุมชน ($\bar{X}$ = 3.48) ร่วมประเมินผล

โครงการส่งเสริมอาชีพในชุมชน ($\bar{X}=3.41$) ร่วมติดตามผลการดำเนินงานกลุ่มต่างๆ ที่มีในชุมชน ($\bar{X}=3.42$) และร่วมติดตามประเมินผลการทำงานของคณะกรรมการโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ($\bar{X}=4.19$) ในภาพรวมเกษตรกรมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.20)

4. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านถ่อนนาฉับซึ่งประกอบด้วย ปัญหาและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน ด้านการดำเนินกิจกรรม ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผล สำหรับการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาในการมีส่วนร่วมนั้น ใช้คำถามที่มีลักษณะประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ มีปัญหามากที่สุด มีปัญหา มาก มีปัญหากลาง มีปัญหาน้อย และมีปัญหาน้อยที่สุดแล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย และจัดระดับการมีปัญหาดำเนินการในการให้ความหมายดังนี้ (บุญชม, 2532)

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง มีปัญหาน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง มีปัญหาน้อย

คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง มีปัญหากลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง มีปัญหามาก

คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง มีปัญหามากที่สุด

4.1 ปัญหาการมีส่วนร่วมในการวางแผนเกษตรกร (ร้อยละ 11.7 – 28.4) มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการวางแผนทุกประเด็น โดยพบว่าเกษตรกรมีปัญหาการมีส่วนร่วมในการวางแผนระดับน้อยที่สุด 7 ประเด็น ได้แก่ ร่วมกำหนดแผนสำรวจและเก็บข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน ($\bar{X}=1.03$) ร่วมสำรวจและเก็บข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน ($\bar{X}=1.05$) ร่วมหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ($\bar{X}=1.70$) ร่วมกำหนดแผนกิจกรรมงานต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น

เทศกาลสงกรานต์ ลอยกระทง ($\bar{X}=1.17$) ร่วมสำรวจปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ($\bar{X}=1.18$) ร่วมจัดทำแผนพัฒนาชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับ อบ.ส.และส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X}=0.91$) และร่วมออกความคิดเห็นในเวทีประชาคมของชุมชน ($\bar{X}=0.31$) ในภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาการมีส่วนร่วมในการวางแผนระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.79)

4.2 ปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเกษตรกร (ร้อยละ 10.9 – 21.8) มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทุกประเด็น โดยพบว่าเกษตรกรมีปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมระดับน้อยที่สุด 16 ประเด็น ได้แก่ ร่วมคัดเลือกสมาชิกเป็นกรรมการกลุ่มธนาคารชุมชน ($\bar{X}=1.77$) ร่วมคัดเลือกสมาชิกเป็นตัวแทนกลุ่มร้านค้าชุมชน ($\bar{X}=1.05$) ร่วมแก้ไขและจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ($\bar{X}=1.80$) ร่วมคัดเลือกสมาชิกเป็นกรรมการโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงร้อยละ ($\bar{X}=1.17$) ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มธนาคารชุมชน ($\bar{X}=1.23$) ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มร้านค้าชุมชน ($\bar{X}=1.78$) ร่วมในการรักษาความปลอดภัยในชุมชน เช่น อุปพร. ($\bar{X}=0.95$) ร่วมดำเนินกิจกรรมกับกลุ่มอื่นๆ ที่มีในชุมชน ($\bar{X}=1.72$) ร่วมการประชุมของโครงการชุมชนต้นแบบฯ ที่จัดขึ้น ($\bar{X}=1.42$) ร่วมออมเงินติดหุ้นกับกลุ่มธนาคารชุมชน ($\bar{X}=1.26$) ร่วมกิจกรรมการรวมซื้อ รวมขายผ่านกลุ่มการผลิตในชุมชน ($\bar{X}=0.83$) ร่วมเป็นคณะกรรมการ ของกลุ่มที่ตั้งขึ้นในชุมชน เช่น กลุ่มข้าวอินทรีย์ กลุ่มธนาคารชุมชน ($\bar{X}=0.67$) ร่วมดำเนินงานจัดกิจกรรมประเพณีที่ชุมชนจัดขึ้น ($\bar{X}=1.30$) ร่วมเข้ารับการอบรมโครงการส่งเสริมอาชีพ ($\bar{X}=1.26$) ร่วมทำความสะอาดสถานที่สาธารณะเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ($\bar{X}=0.27$) และร่วมประชุมในเวทีประชาคมที่ชุมชนจัดขึ้น ($\bar{X}=0.60$) ในภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาการมีส่วนร่วมในดำเนินกิจกรรม ระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.26)

4.3 ปัญหาการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เกษตรกร (ร้อยละ 5.4 – 25.0) มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ทุกประเด็น โดยพบว่าเกษตรกรมีปัญหาการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ระดับ

น้อยที่สุดทั้ง 12 ประเด็น ได้แก่ ร่วมรับการปันผล สวัสดิการจากกลุ่มธนาคารชุมชน ($\bar{X}$ = 0.33) ร่วมรับการสงเคราะห์ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส ($\bar{X}$ = 0.34) ร่วมรับปันผลจากการเป็นสมาชิกกลุ่มร้านค้าชุมชน ($\bar{X}$ = 0.27) ร่วมรับการปันผลจากการเป็นสมาชิก กลุ่มลดต้นทุนการผลิต เช่น กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มผลิตพันธุ์ข้าว ฯลฯ ($\bar{X}$ = 0.40) ร่วมภาคภูมิใจจากการจัดกิจกรรม ประเพณีที่ชุมชนจัดขึ้นร้อยละ ฯลฯ ($\bar{X}$ = 0.34) ร่วมรับทักษะและองค์ความรู้จากโครงการส่งเสริมอาชีพในชุมชน ($\bar{X}$ = 0.80) ร่วมรับผลตอบแทนจากกองทุนในชุมชน ($\bar{X}$ = 0.59) ร่วมรับส่วนลดและปันผลจากการรวมซื้อ และรวมขายผ่านกลุ่มการผลิตในชุมชน ($\bar{X}$ = 0.29) ร่วมรับผลตอบแทนจากการเป็นคณะกรรมการของกลุ่มที่ตั้งขึ้นในชุมชน เช่น กลุ่มธนาคารชุมชน ฯลฯ ($\bar{X}$ = 0.59) ร่วมรับสวัสดิการจากกองทุนหมู่บ้าน เช่น ค่ารักษาพยาบาล ($\bar{X}$ = 0.38) ร่วมรับสวัสดิการจากกลุ่มออมวันละบาท เช่น เงินสงเคราะห์หมาป่นกิจ ($\bar{X}$ = 0.33) และร่วมรับรององค์ความรู้จากการดำเนินโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ($\bar{X}$ = 0.34) ในภาพรวมเกษตรกรมีปัญหการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 0.42)

4.4 ปัญหาการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เกษตรกร (ร้อยละ 3.1 – 29.7) มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลทุกประเด็น โดยพบว่า เกษตรกรมีปัญหการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลระดับน้อยที่สุด 11 ประเด็น ได้แก่ ร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มธนาคารชุมชน ($\bar{X}$ = 0.55) ร่วมติดตามการสงเคราะห์ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ($\bar{X}$ = 0.38) ร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มร้านค้าชุมชน ($\bar{X}$ = 0.59) ร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มลดต้นทุนการผลิต เช่น กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มผลิตพันธุ์ข้าว ($\bar{X}$ = 0.42) ร่วมประเมินผลโครงการพัฒนาชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X}$ = 0.55) ร่วมประเมินผลการการจัดกิจกรรมประเพณีที่ชุมชนจัดขึ้น ($\bar{X}$ = 0.38) ร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการ

กองทุนใดกองทุนหนึ่งที่มีในชุมชน ($\bar{X}$ = 0.59) ร่วมประเมินผลโครงการส่งเสริมอาชีพในชุมชน ($\bar{X}$ = 0.55) ร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจสอบงานจัดจ้างของกลุ่มที่มีในชุมชน ($\bar{X}$ = 0.38) ร่วมตรวจสอบงบประมาณและการใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ($\bar{X}$ = 0.59) และร่วมติดตามประเมินผลการทำงานของคณะกรรมการโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ($\bar{X}$ = 1.17) ในภาพรวมเกษตรกรมีปัญหการมีส่วนร่วมในดำเนินกิจกรรมระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 0.67)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปปรับใช้ในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเสนอแนะต่อชุมชนเพื่อเป็นแนวทางและแผนการพัฒนาชุมชนต่อไปในอนาคต และควรทำการศึกษาทบทวนเป็นระยะตามความเหมาะสมเพื่อให้มีข้อมูลที่ทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลจากการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์เป็นแนวทางในการวางแผนการส่งเสริมและพัฒนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. 2532. วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 2. มหาสารคาม: ภาควิชาพื้นฐานของการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- แผนแม่บทชุมชนบ้านถ่อนนาฉับ. หมู่ที่ 1 ตำบลถ่อนนาฉับ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ปรับปรุง ปี 2553/54.
- Yamane, Taro. 1973. Statistics: An Introduction Analysis. Harper & Row, New York.